

A nem és az igen

Lekció: Ézs. 40.1-11 Textus: Jn. 1.19-34

2015. február 6.

Képzeld el, hogy amint bejössz a templomba, jobb és bal oldalon két teles-teli rakott asztal fogad. Gyönyörűen terített asztalok, rogyásig megpakolva. Az egyikken ott van minden, ami *istenismeret*, a másikon pedig minden, ami *önismeret*. Vajon melyikhez mennél, melyiknél kezdenél el kóstolgatni, falatozni – vagy éppen melyikhez rohannál, hogy csillapíthatatlan éhségedet enyhítsd...?

Akármelyikhez is mennél, biztosan éhen maradnál. Akármelyiknél is állnál meg, soha meg nem elégednél. Mert ez a kép csapda. Nem létezik két asztal, nem válogathatunk. Egy asztal van. Amint sok keresztény teológus megfogalmazta, Kálvin János is ezzel kezdi a keresztény hit kifejtésére írott nagy munkáját: „*Bölcsességünk, és csak az, amit valóban bölcsességnek kell tartani, lényegében két részből áll, ezek pedig: Istennek és önmagunknak megismerése.*”

Istenismeret és önismeret, önismeret és istenismeret. Ahogy egy kortárs keresztény szerző megfogalmazza: „*Igazi énünket nem akkor találjuk meg, amikor keresni kezdjük, hanem akkor, amikor Istent keressük. ... Istent megtalálva lelhetünk rá legigazabb és legmélyebb önmagunkra is. Az antropológiai kérdés (Ki vagyok én?), és a teológiai kérdés (Kicsoda Isten?) lényegében szétválaszthatatlan.*” (Benner, *Az önismeret ajándéka*, Harmat Kiadó. 102) Valamint: „*Nem ismerhetjük Istent mélyen anélkül, hogy magunkat is mélyen megismernénk, de mély önismeret sem létezhet mély istenismeret nélkül.*” (22)

A mai nappal egy sorozatot kezdünk, amelynek címe: Kicsoda Jézus? Ki vagyok én? Jobbára János evangéliumából Jézus ún. „én vagyok” mondásai alapján fogunk haladni. Azzal a reménységgel tesszük, hogy Isten ajándékképpen folyamatosan tápláltatunk az egy gazdagon rakott asztról, ahol nincsenek külön *istenismeret* és *önismeret* fogások. Együtt vesszük magunkhoz a kettőt, sőt, együtt részesülünk a kettő ajándékában. Szeretnénk elmélyíteni azt a folyamatot, amelyről Benner így ír: „*A keresztény lelkiesség szerves része a személyiségváltozás, amely csak akkor jöhet létre, ha az ember Istent és önmagát egyaránt mélységeiben megismeri.*” (22) Ez a növekedés útja, a személyiségünk, a közösségünk, a gyülekezetünk Istenben való növekedésének az útja.

Ma az isten- és önismeret kérdését Keresztelő János Jézusról szóló tanúbizonysága alapján kezdjük körüljárni. Három dolgot gondolunk végig: 1. Az elhatárolódás szabadsága (ki *nem* vagyok?); 2. Az Istenben való önismeret ereje (ki vagyok?); 3. Az ön- és istenismeret hogyanja (hogyan születik mindez?)

I. Az elhatárolódás szabadsága

János evangélista azzal vezeti be a szakaszt, hogy „*ez János bizonyágtétele.*” Korábban már utalt Keresztelő Jánosra, aki azért jött, hogy bizonyágot tegyen a

világosságról (v. 7). Hogyan tesz Keresztelő János bizonyosságot a világosságról, aki eljött a világba, Jézusról, a testté lett Igéről? Ennek története áll előttünk.

Az evangélista nem részletezi, hogy Keresztelő János egy kibontakozó és nagyhatású mozgalom élén áll. Ez a magyarázata annak, hogy Jeruzsálemből vizsgálóbizottság érkezik hozzá, akik arról faggatják, hogy kicsoda ő. Mert egyszer csak megjelent egy ember, elkezdte hirdetni az Istenhez térést, a bűnbánatot és a bűnök bocsánatát, amelynek elpecsételésül keresztelt is (bemerített a Jordánba, ami a régi/bűnös élet halálát, és egy új, Istennek kedves élet születését jelképezte). Szóval itt van ez a próféta külsejű és próféta jellegű üzenetet hirdető ember, számos követővel, és senki nem tudja, honnan jött, kinek tartja magát. Nem a jeruzsálemi vallási központból küldték, nincs diplomája, és nem vették lajstromba - ki hát ez az ember? Megérkezik a vizsgálóbizottság, és nekiszegezik a kérdést: „*Ki vagy te?*” Nos, Keresztelő János nem volt modern ember, akinek a feje tele lett volna olyan fogalmakkal, minthogy énkép, hamis én, hiteles én, önazonosság – identitás; nem különösen foglalkozott ezzel a korabeli ember. Valamint János evangélista sem azért írja le mindezeket, hogy ezekről beszéljen. Ezzel együtt valami egyértelműen kiviláglik Keresztelő János bizonyágtételében, és ezt neveztem úgy, hogy *az elhatárolódás szabadsága*. Keresztelő János nagyon jól tudja, és bátran megfogalmazza, hogy ő ki nem – mögötte a növekvő számú követővel, maga előtt a nem éppen barátságos küldöttséggel.

Három olyan címmel szembesítik, amelyek a zsidóságban mind-mind mélyen gyökereznek és Istennek az utolsó időkben végzendő munkájához kapcsolódnak. Politikai és vallási tartalmakat hordoznak. Mindegyik elégséges ahhoz, hadd fogalmazzak így, hogy általuk Keresztelő János ott és akkor szupersztár legyen. A Krisztus vagy? – Nem vagyok. Illés vagy? – Nem vagyok. Akkor a próféta vagy? (nem egy próféta, hanem a Mózes által megígért messiási figura) – Nem vagyok. Nos, halljuk ezt egy pillanatra: nem vagyok, nem vagyok, nem vagyok. Annyira hangsúlyos ez, hogy János evangélista így fogalmaz: „*Akkor vallott, és nem tagadott.*” Azaz hitvallást tett, hogy nem ő a Krisztus; nem tagadta le, hogy nem a Krisztus. Teljesen világosan, egyértelműen és szabadon beszél. Itt jelenik meg az elhatárolódás súlya és szabadsága.

Mindez azonban nem magától értetődő. Háta mögött követői, előtte vizsgálóbírái. Micsoda lehetőség a követők előtt, hogy most előbbre lépjen. Mozdulni, még többet elérni, meglovagolni a hullámot, nagy célokat megragadni – ráadásul Istenért. Érzed ennek a súlyát? Milyen könnyű lenne neki elhinni, elhítenni magával, hogy igen, én vagyok ez. De Keresztelő János csak ismétli: nem vagyok, nem vagyok, nem vagyok. Micsoda szabadság!

Azt hiszem, mindnyájan érezzük, tudjuk, hogy ez nem könnyű. Hány és hány ember száll el az önismeret hiánya, az elhatárolódás képességének hiánya miatt. Amikor a hatalomhoz, a dicsőséghez, a befolyáshoz, a népszerűséghez közel, vagy annak a kapujában, ambíciók és vágyálmok által hajtva, egyszer csak nincs megállás. Ha azt tudta volna mondani, hogy *én nem vagyok*, megmentette volna életét, nem szállt volna el, és nem roppant volna össze a végén. De valami ezt nem engedi, valami hajt belülről, adja a képeket, a képzeteket, hogy ki vagy. Kinek kellene lenned, kivel, mivel azonosítod magad, hogyan szeretnéd látni magad, ill. mit szeretnél, kinek és hogyan lássanak téged. Észrevétlen ural el. Mert a lelkünk, a bensőnk így működik. Létrehoz, megteremt egy „hamis ént”. Amikor elhiszed, hogy több vagy, más vagy, mint ami

valójában vagy. Amikor – észre sem veszed – egyre inkább egy kivetített kép vagy. Elhiszed te, esetleg – egy ideig – elhiszik mások, még asszisztálnak is hozzá. Egyre inkább azzá leszel, ami valójában nem vagy, csak ami lenni szeretnél. A kivetített kép azonban álom, illúzió. Egészen olyan, mintha valóság lenne, de nem az. Az illúziók tulajdonsága pedig az, hogy amennyire robosztus valóságnak tűnnek egy ideig, ugyanolyan kegyetlenül pukkadnak ki és foszlanak semmivé egy napon.

Még két megjegyzés a hamis énhez. Az első, hogy megjelenik keresztény köntösbe, keresztény nyelvezetbe öltözve is. A spirituális értelemben vett hős, megváltó, ugyanúgy lehet a hamis én megjelenése, mint világi párja. Hiszen spirituális-lelki céljainkat ugyanúgy vezérelheti a hatalom, az ambíció, a népszerűség, a szeretet-és tiszteletvágy, a kontroll, mint a világinak mondottakat. Hány és hány nagy befolyású, híres keresztény vezető hamis énje pukkadt ki, amikor a csúcson összeomlott az élete (hatalommal való visszaélés, szexuális bűnbeesés, anyagiakkal való hűtlen sáfárkodás). Azért, mert valamit Krisztus nevében álmodunk, még nem vagyunk biztonságban; a régi, hamis énünk jelentkezhet kaméleonként álruhában.

A másik megjegyzés a negatív hamis énnel kapcsolatos. Ha Keresztelő János azért mondaná, hogy *nem vagyok*, mert félszeg és erőtlen, az a negatív hamis én megnyilvánulása lenne. Gondoljunk most az alázatoskodó nemekre, az önmegvetéssel teli tehetetlenségekre, az „én-soha-nem-leszek-semmire-sem-alkalmas” típusú belső hangokra, képekre. Most ebbe nem megyünk bele részletesen, de tudnod kell, hogy a hamis én nemcsak pozitív, hanem negatív formában is megnyilvánul, és ebben a formájában sem jobb. A szabadság elhatárolódni a negatív hamis éntől ugyanolyan értékes, mint a szabadság, amellyel a pozitív, ambiciózus hamis éntől határolódunk el.

Hogyan kezdjük felismerni a hamis ént? Mi az, amire esetleg azt kell mondanom, hogy *nem vagyok*? Hogyan választhatom el az alázatoskodó hamis ént az egészséges alázattól és önismerettől, valamint a törekvő hamis ént az egészséges ambíciótól, elhívástól? Tedd fel magadnak a kérdést: van-e valami, aminek fenntartása egyre több energiát emészt? Meg akarok-e felelni egy olyan önmagamról való képnek, amely egyre jobban kimerít? Vajon eluralkodik-e rajtam az aggodalom, vagy éppen a düh, amikor úgy tűnik, nem tudom ezt a bennem való, vagy mások elé vetített képet megélni? Vagy egy másik típusú kérdés is segíthet: van-e valami, amit nagyon nehezen tudok, vagy nem tudok, Isten jelenlétébe hozni, vele összeegyeztetni? Hiszen - és ez nagyon fontos - csak a hiteles, valódi én erejével, valóságával tudunk szembeszállni a hamis énnel. Keresztelő János nemcsak azt tudja, hogy *ő ki nem*, hanem azt is, hogy *ki igen*. És éppen ez utóbbi jelenléte miatt szabad arra, hogy kimondja: nem vagyok.

II. Az Istenben való önismeret ereje

Lássuk hát, honnan Keresztelő Jánosnak az az önismerete, amely alapján szabad elhatárolódni mindattól, amit kívülről ráaggatnának, vagy amit belülről maga elé vetítene. „*Ki vagy? – hogy választ adhassunk megbízóinknak: mit mondasz magadról?*” – hangzik el végül a kérdés. A válasz: „*Én kiáltó hang vagyok a pusztában: készítetek egyenes utat az Úrnak, ahogyan Ézsaiás próféta megmondta.*” Ez Keresztelő János önvallomása. Ennek alapján képes ellenállni minden hamis opciónak, legyenek azok bármilyen csábítóak is. Ha valaki egészen biztos abban, hogy ő kicsoda, akkor azt is el tudja mondani, hogy ki nem.

Keresztelő János Ézsaiás próféta üzenetében fedezte fel, amit itt magáról állít. A próféta több száz évvel korábban szólaltatta meg Isten üzenetét. A hang, talán ő maga, készíti Isten népét arra, hogy mivel Isten az ő dicsőségében elérkezik a fogságban lévő néphez, hogy szabadulást munkáljon, készüljenek fel erre. Egyenesítsék ki az utakat, készítsenek utat, mert Isten érkezik. Sok száz évvel később ez lesz Keresztelő János identitása is: azért jöttem, hogy utat készítsek Isten dicsőségének. Az Úr érkezik! Mit látunk itt János önismeretéről?

János az Istenhez való viszonyulásban, az Úr ismeretében ismerte fel, és ölelte magához valódi önmagát, azt, aki ő valójában. Ennek módja számára, hogy eggyé lett Isten igéjével, Isten szavával. Amikor azt mondja, hogy „kiáltó hang vagyok a pusztában”, idézve Ézsaiást, akkor nem a foglalkozásáról beszél. Nem a feladatát mondja el, mondván, János vagyok, és most azzal foglalkozom, hogy megtérésre hívom Isten népét itt, a pusztában. Különleges, titokzatos módon Isten korábbi szava, az Írott ige, egy ponton Istennek olyan élő szavává lett számára, amelyben felismerte nemcsak az Urat, hanem önmagát is. Nem tudjuk, nincs róla szó, hogy ez hogyan történt. Nyilván egy hosszabb kikristályosodási folyamat része volt. De az eredmény egyértelmű: Istenre nézve, Istenben, Isten szavával azonosulva vallja meg, hogy kicsoda ő. Eggyé lett Istennel és önmagával az isteni szóban. Ez ad neki bátorságot, helyes magabiztosságot, felhatalmazást is. Amikor megkérdezik tőle faggatói, hogy ha ezek közül egyik sem vagy, miért keresztelsz (amiben nyilvánvalóan rosszallás van), ő határozottan Jézusról kezd beszélni, akiben az Isten dicsősége érkezik. Isten- és önismerete belső erővel, tartással ruházza fel.

A valódi, igazi én az Istennel való kapcsolatban születik. Igaz istenismeret az önismeretben, igaz önismeret az istenismeretben. Hiszen az istenismeret önismeret nélkül nem személyes, élő, szeretetkapcsolat, hanem információ, betű Istenről. Hiányzik belőle önmagunk valósága. Az önismeret istenismeret nélkül pedig egy olyan kúthoz hasonlítható, amelybe minél mélyebben belenézünk, annál tovább húz, és minél mélyebbre húz, annál elveszettebbek vagyunk. Az önismeret nélküli istenismeret külsődleges máz, az Isten nélküli önismeret pedig önmegváltási kísérlet, amely kudarcra ítéltetett. Hadd idézzem újra Bennert, aki ezt a summás megállapítást teszi: *„Azok, akik nem ismerik mélyen és személyesen Istent, önmagukat is csupán korlátozott mértékben ismerhetik. Ha nem ismerik Istent, önmagukat sem tudják megismerni, mivel Isten az egyetlen kontextus, amelyben létünk értelmet nyer.”* (29) Isten az egyetlen kontextus, amelyben létünk értelmet nyer. Ez egy bátor, beható kijelentés, amelyet könnyebb felületesen elfogadni, vagy gyorsan elutasítani, mint igaz mélységében megragadni. A keresztény ember talán mélyebb átgondolás nélkül egyetért ezzel. A nem keresztény ember pedig csípőből elutasítja, hiszen, lássuk be, kizárólagos és radikális ez az állítás. Isten az egyetlen kontextus, amelyben létünk értelmet nyer? De gondold végig, hogy milyen alternatív lehetőségek vannak. Ha nem Istenben nyer értelmet, jelentést létünk, akkor miben? A társadalom, a kultúra, a körülöttünk való világ ad értelmet? De mindez változik, és mindez bizonytalan. Persze, a ma leggyakoribb válasz, hogy önmagamban találok ezt meg, önmagam alakítom ki. De vajon lehet-e önmagunk önmagunk ismeretének végső kontextusa? Valószínűtlenül hangzik...

Mi a keresztény választ lényege? Az, hogy a keresztény meggyőződés szerint Isten formált, ő alkotott, ő tervezett meg, ő rendelt el felőlünk mindenenket, de még azt a környezete is ő hozta létre, amelyben életünket éljük. Ezért benne ismerjük meg

valóságosan önmagunkat, hiszen ő a valóság, amely körbevesz. Szerető szavai körbeölelnek, hogy az Atya rétegről rétegre levetkőztesse rólunk a hamis ént, és egyre jobban felragyogjon az az igazi valós én, amelyet ő tervezett el létünk hajnalán. Hogyan zajlik-e folyamat? Hol és hogyan ismerjük meg az „egyetlen kontextust”? János bizonyágtétele erre mutat rá.

III. Az önismeret és istenismeret hogyanja (születése)

„Másnap János látta Jézust, amint jön felé, és így szólt: *Íme az Isten Báránya, aki hordozza a világ bűnét.*” Majd így folytatja az útkészítő a tanúságot arról, aki elérkezett: „*Láttam, ahogy a Lélek leszállt az égből, mint egy galamb, és megnyugodott rajta.*” Az ön- és istenismeretben való növekedés egész életünkben zajlik. Folyamat, jó esetben elmélyülő folyamat, amelyben minél mélyebben megkóstoljuk Isten valóságát, annál mélyebben találkozunk igaz valónkkal; és minél mélyebben feltárul előttünk igazi énünk, annál mélyebben ismerjük és szeretjük Istent. E folyamat megragadásához – ami Isten ajándéka számunkra – két kép áll előttünk. Jézus, a Bárány, valamint a galamb, akinek a képében a Szentlélek leszáll Jézusra. Hogyan érkezik el ebben a Jézusban Isten dicsősége? Mit látott, értett meg szíve szemével Keresztelő János? Miben lett neki valósággá az az ismeret, amelyet az ézsaiási igében magához ölelt, amit Istentől kapott?

Amikor azt mondja Jézusról, hogy íme, az Isten Báránya, aki hordozza a világ bűnét, nem magától értetődőt állít. Bibliamagyarázók keresik, honnan is vehette János ezt a meglátást, de azt gondolom, hogy a titok nem más, mint hogy Isten, akitől meghallotta, hogy ő a hang, kijelentette neki ezt a titkot. (Vö. v. 33 – „én nem ismertem őt, de aki elküldött engem, hogy vízzel kereszteljek, *ő mondta nekem...*”) Ezzel együtt az áldozati bárány, amelyet elhordozza a bűnt, a zsidó vallási élet része volt. A bűnért való rendszeres áldozat, valamint az évenkénti nagy engesztelő áldozat a bűnökért, mindennek Istennel megszabott keretei és liturgiája központi helyet fogalt el Izrael életében, Istennel való kapcsolatában és képzeletében. A lényeg: a zsidók tudták, hogy van bűn, és bűnbocsánatra szorulnak – valamint azt is tudták, hogy létezik bűnbocsánat, amelyet Isten készített el. Ezt hordozta az áldozati kultusz egész életük középpontjában. Ez egy szilárd, biztos struktúra és intézmény volt, amely sokkal inkább felszabadított, mint elnyomott. Miért? Mert a mai ember, aki elsőre semmi más nem lát ebben, mint bűntudat-gerjesztést, valamint primitív mészárlást, nem tudja, hogy van bűn, ill. mi a bűn – és nem is ismeri a megbocsátást. Ott egy objektív rendszer emlékeztetett, és újra és újra rámutatott Isten bocsánatára, ami szabadságot jelentett. Itt nincs objektivitás, csak saját lelkünk szubjektív ítéletei, érzései. nincs bűn és nincs bocsánat, de van helyette bűntudat és szégyen, bizonytalanság és öngazolás, önvád vagy mások vádolása – azaz lélektani és érzelmi zűrzavar. Mert amit a fejünkkel tagadunk, az még a szívünkben működik...

János rámutat Jézusra, és egyetemesen kiterjeszti minden korra, minden kultúrára, minden meggyőződésre (!) azt, ami ott volt Izrael életében: „*Íme az Isten Báránya, aki hordozza a világ bűnét.*” És talán mi azt mondjuk elsőre, hogy rendben, értem, de hogyan tudnék én kapcsolódni a bűn és bárányáldozat képéhez? Ha ez az isten- (jézus-) ismeret, akkor hogyan lehet ez személyes, hogyan kapcsolódik ez önismerethez, valóságomhoz? Hiszen a mi kultúránkban nincsen állatáldozat. A válasz,

hogy könnyebben, mint először gondolnánk. Elég elmennünk a magyar nyelvben a bárány fogalmától a bakig: bűnbakképzés. Figyeljünk arra a jelenségre (szívünk jól ismert működésére), amelyet bűnbakképzésnek nevezünk. Mit teszünk? Hárítunk, másra toljuk a felelősséget, magyarázkodunk, elítélünk és felmentünk. Gyártjuk a „bakokat”, az áldozatokat, amelyek fejére helyezzük a felelősséget, hogy azután azok elvigyék, eltüntessék, elhordozzák azt, ami a miénk. Ki nem ismeri ezt a szívében?

A jó hír az, hogy kiléphetsz a bűnbakképzésből. Hárítsd Jézusra. Ő a Bárány. Vedd le másokról, öleld magadhoz a felelősséged, majd utána add át neki. Gyere a Bárány jelenlétebe, nézz Jézusra, és hárítsd rá. Nem kell másra, ő azért jött, mondja János, hogy hordozza a *világ bűnét*. És mi erre mit mondunk? Na, azt már nem! Ő? – Nem! A szívünk tiltakozik, ugye? Nehogy már ő vigye el helyettem. De akkor miért van, hogy az anyámra, apámra, házastársamra, gyerekekre, főnökömre, barátomra, kedvesemre, a rendszerre, a politikára, a BKV-ra háríthatom, de Jézusra nem? Mit mond ez el rólunk? Mindenki elviheti – de Jézus, na, ő nem. Miért? Azt hiszem, azért, mert valahol érezzük, ő tényleg elviszi. Valamint ehhez nekünk először tényleg magunkhoz kell ölelni a felelősségünket, a bűnünket, a hamis énünket, az ebből fakadó torz és nyomorúságos viselkedésünket... De nekünk sokkal jobban esik folyamatosan bűnbakot képezni.

Pedig a csoda, az önismeret és istenismeret ajándéka akkor adatik, akkor kezd felfakadni bennünk, amikor a Bárány jelenlétebe jövünk, és őt szemléljük. Miért? Amikor Jézus azonosul a feláldozásra váró Báránnyal, a keresztségben, amely halálát vetíti elő, akkor leszáll rá a Szentlélek, és az Atya megerősíti őt. Ez számunkra az önismeret és az istenismeret ajándékának kezdete, legmélyebb forrása. Mert amikor elengedjük a hárításainkat, és Jézusra, a Bárányra helyezzük őszinte szívvel, akkor jön a galamb – azaz leszáll ránk a Szentlélek, ahogy leszállt Jézusra is. Amikor pedig Isten Lelke, az életadó megjelenik, és itt időzik szívünk felett, sőt, betölti szívünket, akkor megerősít abban, akik valójában vagyunk: te vagy az én gyermekem, mondja. És itt kezd megszületni, kifermálódni igazi önmagunk. Mert akkor már nem a hárításaink leszünk, nem azok formálnak. Nem a kudarcaink, nem a bűnbakképzéseink formálnak, nem a hamis énünk cselekszik. Ezeket a Szentlélek szépen leleplezi és lehántja rólunk, hogy elkezdje kibontani bennünk az igazi ént. Azt, aki Isten ajándéka, azt, aki legigazibb magunk, azt, akiben leginkább otthon vagyunk. Elindul az élet, elindul a növekedés.

Istenismeret és önismeret. Nincs két asztal, egy asztal van. Gazdagon megrakva Isten ajándékával. Kenyér és bor. Bárány és galamb. Jöjj hát ő hozzá, szemléljed a Bárányt, helyezd rá a hamisat, hiábavalót, és a Szentlélek betölti a szíved. Ismersz és szeretsz. ÁMEN!

Lovas András